

До разової спеціалізованої вченої ради,
утвореної на підставі рішення Вченої ради
Інституту правотворчості та науково-правових експертиз
Національної академії наук України від 16 квітня 2026 року,
01024 Україна, м. Київ, вул. Пилипа Орлика, 3

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора
професора кафедри цивільного права та процесу
Національної академії внутрішніх справ
ЧУРПІТИ Ганни Вікторівни на дисертацію
САВУЛІЯ Віктора Олександровича на тему:
«Цивільні правовідносини з управління активами, на які накладено арешт
у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими
активів», подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право**

Ступінь актуальності обраної теми дисертаційного дослідження.
Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження обумовлена сукупністю правових, інституційних і практичних факторів, що сформувалися внаслідок реформування системи управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів, та подальшим розвитком державної антикорупційної політики.

Передусім, запровадження інституту управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, після прийняття Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» від 10 листопада 2015 року стало ключовою передумовою формування нової моделі правового регулювання відповідних відносин. Створення та діяльність Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, як спеціального суб'єкта управління арештованими активами зумовили появу якісно нових цивільно-правових конструкцій, що поєднали елементи приватноправового управління майном і публічно-правового регулювання.

Подальше внесення змін до статті 1032 ЦК України, якими передбачено можливість Національного агентства з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, виступати установником управління у визначених законом випадках, істотно трансформувало традиційні підходи до розуміння договору управління майном та актуалізувало питання визначення правової природи цивільних правовідносин з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні або у справі про визнання необґрунтованими активів.

Також слід акцентувати на численних проблемах правозастосування у цій сфері, зокрема щодо визначення меж повноважень управителя, порядку збереження економічної вартості активів, відповідальності за їх ефективне управління, а також гарантій захисту прав власників і третіх осіб. Наявні колізії між нормами кримінального процесуального, цивільного та спеціального законодавства ускладнили формування єдиної правової позиції у судовій та адміністративній практиці.

Актуалізує тематику дослідження й необхідність гармонізації національного законодавства із правом Європейського Союзу в контексті євроінтеграційних процесів України, що передбачає підвищення ефективності інституційного механізму управління арештованими активами та забезпечення балансу між публічними інтересами держави і захистом права власності.

Слід зазначити, що у вітчизняній цивілістичній доктрині цивільні правовідносини з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів, не були предметом системного аналізу. Наявні наукові дослідження переважно стосуються інституту управління майном у цілому, що свідчить про наявність прогалин у дослідженні даної проблематики.

Таким чином, обрана тема дисертаційного дослідження є своєчасною, теоретично значущою та практично необхідною, оскільки її розроблення спрямоване на формування цілісного наукового підходу до розуміння та вдосконалення правового регулювання цивільних правовідносин з управління

активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів.

Рівень виконання поставленого наукового завдання. Метою дисертаційного дослідження В. О. Савулія є визначення цивільних правовідносин з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів, а також розробка пропозицій з удосконалення цивільного законодавства України у сфері управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів.

Проведений аналіз дисертаційного дослідження, зроблених висновків і рекомендацій за цією дисертацією, а також додатків до дисертації надає підстави для висновку, що мету дисертаційного дослідження досягнуто і поставлені завдання здобувачем виконано у повному обсязі.

Варто відзначити, що завдання дисертаційного дослідження було поставлено з урахуванням визначеної дисертантом структури дисертаційної роботи.

Структура дисертації обумовлена завданнями та відповідає внутрішньому логічному зв'язку етапів дослідження. Дисертація складається зі вступу, 3 розділів, які охоплюють 8 підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатка. Загальний обсяг роботи – 220 сторінок. Список використаних джерел міститься на 26 сторінках (185 найменувань).

Аналіз дисертаційної роботи свідчить, що всі структурні елементи дисертаційного дослідження пов'язані між собою і є логічним продовженням попередніх теоретичних висновків, узагальнень та пропозицій і мають необхідний рівень наукової новизни для дисертаційного дослідження на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Оволодіння методологією наукової діяльності. При проведенні дисертаційного дослідження було використано як загальні методи наукового пізнання (діалектичний, формально-логічний, системно-структурний тощо), так і спеціальні методи дослідження (логіко-юридичний, порівняльно-правовий,

історично-правовий та ін.). Використання зазначених методів дозволило автору розробити нові концептуальні підходи щодо визначення правових категорій досліджуваного правового інституту, сформулювати відповідні пропозиції щодо вдосконалення чинного цивільного законодавства України, а також зумовило цілісність дослідження, логічність та достовірність висновків та теоретичних положень, викладених у ньому.

Ступінь новизни представлених теоретичних результатів проведеного здобувачем дослідження та їх наукової обґрунтованості. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертаційна робота є першим в українській науці приватного права дослідженням цивільних правовідносин з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів, з обґрунтуванням доцільності розмежування приватноправових та публічно-правових відносин, що складаються при управлінні арештованими активами Національним агентством України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів.

У результаті проведеного дослідження автором сформульовано низку новітніх положень, що є складовою новизни дисертаційного дослідження. Зокрема, дисертація містить конкретні пропозиції, які мають науково-теоретичне значення та практичну спрямованість.

Аналіз тексту дисертації, опублікованих наукових праць за темою дисертації свідчить, що результати дисертаційного дослідження В. О. Савулія мають необхідний рівень наукової новизни і є достовірними.

Зокрема, здобувачем доведено, що у сфері управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів, можна виокремити комплекс різноманітних відносин, який складається з публічно-правових відносин, комплексних правовідносин та приватноправових відносин. Публічно-правовими є відносини, які виникають з приводу накладення арешту на майно в кримінальному провадженні. Комплексними правовідносинами є такі, які виникають у процесі реалізації

повноважень Національного агентства з питань запобігання корупції щодо виявлення ознак необґрунтованості активів, реалізації повноважень Спеціалізованої антикорупційної прокуратури або у визначених законом випадках – Офісу Генерального прокурора щодо звернення до суду з позовом про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави; вони включають як публічно-правові, так і приватноправові відносини. Приватноправовими відносинами з управління арештованими активами є цивільні правовідносини з моменту прийняття АРМА в управління таких активів.

Удосконалено визначення договору управління арештованими активами: «За договором управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, одна сторона (установник управління – Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів) передає другій стороні (управителеві) на певний строк активи в управління, а управитель зобов'язується за плату здійснювати від свого імені управління активами в інтересах держави на умовах ефективності, а також збереження (за можливості – збільшення) їх економічної вартості».

Набули подальшого розвитку підходи щодо співвідношення таких правових категорій, як «стягнення необґрунтованих активів у дохід держави» і «цивільна конфіскація». Прихильники першого підходу вважають, що не можна ототожнювати правові конструкції «стягнення необґрунтованих активів у дохід держави» і «цивільна конфіскація»; прихильники другого підходу вважають, що можна ототожнювати правові конструкції «стягнення необґрунтованих активів у дохід держави» і «цивільна конфіскація»; третій підхід полягає в тому, що визнання необґрунтованими активів можна віднести до майнових законних конфіскаційних санкцій та правовідновлювальних заходів суспільних інтересів, які застосовуються органами державної влади, що спрямовано на захист публічних інтересів.

У першому розділі «Загальна характеристика правовідносин з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів» розглядається генезис правового регулювання відносин з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів, та визначається правова природа правовідносин з визнання необґрунтованими активів та з управління арештованими активами.

У межах даного розділу дисертантом доведено, що стягнення активів у дохід держави поза кримінальним провадженням є важливим правовим інструментом боротьби з корупцією, що не порушує принцип невинуватості особи, оскільки особі надається право довести правомірність набуття активів на праві власності.

Має практичне значення висновок В. О. Савулія щодо доцільності запозичення практики іноземних держав з передання в управління Національному агентству України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, лише тих активів, які здатні давати стабільний дохід, тоді як інші активи доцільно реалізовувати чи взагалі не передавати в управління АРМА. Запропоновано внести відповідні зміни до чинного законодавства, передбачивши можливість АРМА бути учасником проєктів публічно-приватного партнерства, спрямованих на задоволення соціальних потреб населення.

Вагомим внеском у розвиток наукової доктрини є визначення В. О. Савулієм сутності правовідносин, які складаються щодо визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, та правовідносин з управління арештованими активами, тобто активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів. Обґрунтовано, що правовідносини, які виникають щодо набуття та припинення права власності на певні активи, є цивільними. У сфері управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів, можна виокремити комплекс різноманітних відносин,

а саме: публічно-правових відносин, комплексних правовідносин та приватноправових відносин.

У другому розділі «Загальні положення про цивільно-правові відносини з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів» розкриваються цивільно-правові аспекти прийняття в управління активів Національним агентством України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, та їх зберігання, зокрема, проаналізовано цивільні права та обов'язки власників активів, управління якими здійснює Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів.

У межах другого розділу дисертантом встановлено, що управління арештованим майном АРМА за своєю правовою природою у науковій доктрині визначають як: 1) управління, що має характер строкового повноваження спеціального призначення, яке виникає на підставі судового рішення або згоди власника, має ознаки тимчасовості (діє до моменту скасування арешту або завершення провадження) та цільового характеру (служить для збереження майна); 2) інший вид речового права на чуже майно у розумінні частини 2 статті 395 ЦК України, оскільки перелік речових прав на чуже майно за ЦК України не є вичерпним. Підтримано підхід, що управління арештованими активами є одним із видів речових прав на чуже майно, що передбачено законом.

Заслуговує на підтримку висновок В. О. Савулія, що згоду власника активів на передання їх в управління Національному агентству доцільно розглядати як односторонній правочин – дію особи, спрямовану на набуття цивільних прав та обов'язків. Згода власника активів сама по собі не спричиняє виникнення цивільних правовідносин з управління активами Національним агентством, а є елементом фактичного складу як підстави виникнення цивільних правовідносин з управління активами, до якого входить ще прийняття Національним агентством активів згідно з актом приймання-передачі.

Обґрунтованим видається положення, що власники арештованих активів зобов'язані дотримуватися всіх вимог чинного законодавства України та виконувати зобов'язання, стороною яких вони є, хоча управління активами здійснює Національне агентство. Національне агентство не є правонаступником жодних прав чи обов'язків власника активів за будь-якими правочинами. Передання активів в управління Національному агентству та укладення Національним агентством договору управління майном не тягне за собою автоматичного переходу права власності на таке майно до управителя. В такому випадку не існує правонаступництва і не відбувається переходу прав та обов'язків власника активів, управління якими здійснює Національне агентство, до Національного агентства і управителя.

У третьому розділі «Договір управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів, як підстава виникнення цивільних правовідносин» визначено поняття, правову характеристику, сторони договору управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів, та виокремлено істотні умови договору управління арештованими активами, розглянуто особливості укладення та припинення цього договору.

Важливе теоретичне та практичне значення має виокремлення дисертантом істотних умов договору управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, якими є: умови про предмет, розмір і форму плати за управління майном, порядок розрахунку та граничні розміри витрат на управління, порядок та строки перерахування доходу від управління активом, відповідальність управителя активом, страхування управителем активів відповідальності перед третіми особами, підстави припинення договору управління активом.

Становить науковий та практичний інтерес положення про те, що предметом договору управління активами, на які накладено арешт у

кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, є підприємство як єдиний майновий комплекс, нерухома річ, цінні папери, майнові права, грошові кошти та інше майно, а також фактичні та юридичні дії з володіння, користування цим майном, у тому числі шляхом вчинення правочинів.

Слід підтримати і висновок дисертанта про те, що підстави припинення договору управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів, визначаються ЦК України (підстави припинення зобов'язання, підстави припинення договору управління майном), Законом про АРМА, примірним договором управління активом, що затверджується Кабінетом Міністрів України, договором про управління арештованими активами.

Слід звернути увагу і на цілу низку пропозицій, які розроблені дисертантом з метою удосконалення норм законодавства України.

Зокрема, запропоновано передбачити таку підставу розірвання договору управління арештованими активами, як втрата довіри до управителя, і доповнити частину четверту статті 22 Закону про АРМА № 772-VIII новим абзацом в такій редакції: «недобросовісне виконання управителем обов'язків за договором управління активом, що потягло за собою втрату довіри зі сторони установника управління».

Також автором пропонується внести зміни до абз. 2 ч. 2 ст. 21 Закону про Національне агентство № 772-VIII та викласти його в такій редакції: «Кабінет Міністрів України затверджує примірний договір управління активом, у якому визначаються істотні умови договору управління, зокрема предмет договору, розмір і форма плати за управління майном, порядок розрахунку та граничні розміри витрат на управління, порядок та строки перерахування доходу від управління активом, відповідальність управителя активом, страхування управителем активів відповідальності перед третіми особами, підстави припинення договору управління активом.

Отже, навіть такий побіжний виклад основного змісту дисертації В. О. Савулія свідчить про те, що в ній містяться важливі висновки, які стосуються удосконалення правового регулювання інституту цивільних правовідносин з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів, а також науково обґрунтовані пропозиції, спрямовані на оптимізацію законодавства України у цій сфері.

Таким чином, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, є належним, пропозиції за проведеним дослідженням розроблено на належному науково-теоретичному рівні з урахуванням виявлених проблем правозастосування і спрямовано на забезпечення єдності і передбачуваності правозастосовної практики.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані висновки та пропозиції можуть бути використані у: нормотворчій діяльності – у процесі удосконалення правового регулювання цивільних відносин з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів; правозастосовній діяльності – при вирішенні спорів щодо захисту прав учасників правовідносин з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів; науково-дослідній діяльності – у подальших наукових дослідженнях проблем приватного права у сфері управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів; освітньому процесі – у викладанні навчальної дисципліни «Цивільне право України», спецкурсів з проблем зобов'язального та договірного права, а також під час підготовки підручників, навчальних посібників і методичних рекомендацій.

Повнота викладу положень дисертації в опублікованих працях. Основні положення дисертації В. О. Савулія опубліковано в восьми наукових працях, серед яких чотири статті – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, четверо тез доповідей на науково-

практичних конференціях, що підтверджує апробацію матеріалів дисертаційного дослідження.

Потрібно ще раз наголосити, що наукові розробки автора виконані відповідно до напрямів проведення реформи цивільного законодавства України. Вони відповідають рівню останніх досягнень теорії цивільного права і практики правозастосування. Також варто відзначити значну кількість нових підходів до розглянутої проблеми, які збагачують наукову думку, дають змогу з іншого боку розглядати традиційні позиції вчених.

У зв'язку із цим можна зробити висновок про оригінальність, самостійність та наукову новизну рецензованої роботи та використання автором власних підходів до розв'язання цілої низки питань.

Відсутність порушення академічної доброчесності. З аналізу змісту тексту дисертації офіційним опонентом вбачається дотримання здобувачем вимог академічної доброчесності у повному обсязі, що підтверджується наступним.

Дисертаційне дослідження В. О. Савулія містить посилання на згадані автором у тексті джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано повну й достовірну інформацію про результати наукової діяльності, а також використані методики досліджень.

Таким чином, у рецензованій дисертації не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату чи інших проявів академічної недоброчесності.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Позитивно оцінюючи актуальність проведеного дисертантом дослідження, наукову новизну, обґрунтованість і достовірність, високий теоретичний рівень і практичну значущість його результатів, слід висловити певні зауваження щодо окремих дискусійних положень роботи, які потребують уточнення. Крім того, деякі із зауважень стосуються спірних питань і потребують від дисертанта додаткової аргументації.

1. Підрозділ 1.2 дисертаційної роботи присвячено визначенню правової природи правовідносин з визнання необґрунтованими активів та з управління арештованими активами, а також поняттю зазначеної правової категорії. На с. 82 дисертації автор доходить обґрунтованого висновку про те, що у сфері управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів, можна виокремити комплекс різноманітних відносин, який складається з публічно-правових відносин, комплексних правовідносин та приватноправових відносин, а також деталізує, які з цих відносин належать до кожної із зазначених груп. Водночас попри ґрунтовний аналіз правової природи правовідносин з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів, в результаті проведеного дослідження у межах підрозділу 1.2 дисертант так і не сформулював дефініцію зазначеної правової категорії.

Видається, що відсутність чіткого авторського визначення правовідносин з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів, знижує рівень завершеності проведеного теоретичного аналізу та певною мірою ускладнює сприйняття запропонованої концепції в цілому. З огляду на те, що у назві підрозділу прямо заявлено не лише дослідження правової природи, але й з'ясування поняття відповідної категорії, логічним і методологічно виправданим було б узагальнення отриманих результатів у вигляді чіткої, структурованої дефініції, яка б відображала ключові ознаки, суб'єктний склад, зміст та особливості правового регулювання таких правовідносин.

2. У межах другого розділу дисертаційної роботи її автор досліджує загальні положення про цивільно-правові відносини з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів. При цьому, розглядаючи зміст відповідних цивільних правовідносин, автор концентрує свою увагу виключно на правах та обов'язках власників активів, управління якими здійснює Національне агентство України з

питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів. При цьому поза увагою дисертанта залишається правовий статус Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, як самостійного суб'єкта відповідних цивільних правовідносин, що суперечить раніше сформульованим у роботі підходам до розуміння змісту управління необґрунтованими активами у широкому розумінні.

З огляду на викладене, видається, що під час прилюдного захисту дисертаційної роботи потребує деталізації правовий статус Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, як суб'єкта відповідних цивільних правовідносин: як до моменту укладення договору управління активами (зокрема щодо прийняття активів, визначення способу їх подальшого управління та забезпечення їх збереження), так і після його укладення (у частині контролю за діяльністю управителя, забезпечення ефективності управління та захисту інтересів власника).

3. У межах підрозділу 3.2 дисертаційної роботи автор виокремлює істотні умови договору управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, до яких відносить: умови про предмет, розмір і форму плати за управління майном, порядок розрахунку та граничні розміри витрат на управління, порядок та строки перерахування доходу від управління активом, відповідальність управителя активом, страхування управителем активів відповідальності перед третіми особами, підстави припинення договору управління активом.

Водночас, слід зауважити, що серед істотних умов договору управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, не виокремлено умову про строк його дії, попри те, що у запропонованому

авторському визначенні договору прямо підкреслюється здійснення управління активами «на певний строк» (с. 175).

З урахуванням викладеного доцільним було б включити умову про строк до переліку істотних умов договору управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, що забезпечило б внутрішню логічну узгодженість між сформульованими автором концептуальним визначенням договору та його істотними умовами.

4. В одному з положень наукової новизни (с. 12) дисертант акцентує на тому, що наявна конкуренція правових норм-правових презумпцій, якою є стан врегулювання відносин, коли цивільним законодавством України презюмується правомірність набуття активів у власність, якщо необґрунтованість активів, які перебувають у власності, не встановлено судом, а цивільним процесуальним законодавством України встановлюється презумпція необґрунтованості активів.

Видається, що така позиція потребує уточнення, оскільки не повною мірою узгоджується із приписами норм ЦПК України. Зокрема, відповідно до ч. 2 ст. 81 ЦПК України у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави позивач зобов'язаний навести у позові фактичні дані, які підтверджують зв'язок активів з особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та їх необґрунтованість, тобто наявність визначеної ч. 2 ст. 290 ЦПК України різниці між вартістю таких активів та законними доходами такої особи. У разі визнання судом достатньої доведеності зазначених фактів на підставі поданих позивачем доказів спростування необґрунтованості активів покладається на відповідача.

Отже, у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави саме на позивача покладено обов'язок доведення фактичних даних, які підтверджують зв'язок активів із відповідною особою та їх необґрунтованість. Лише у разі встановлення судом достатньої доведеності таких обставин відбувається перерозподіл обов'язку доказування, і обов'язок спростування перекладається на відповідача.

Таким чином, йдеться не про законодавче закріплення презумпції необґрунтованості активів у цивільному процесуальному законодавстві, а про спеціальний процесуальний режим розподілу обов'язків доказування. У зв'язку з цим твердження дисертанта про «конкуренцію презумпцій» видається дискусійним і таким, що потребує додаткового теоретичного обґрунтування або коригування з урахуванням фактичного змісту процесуальних норм.

5. На с. 120 дисертаційної роботи автор доходить висновку про те, що за чинним законодавством України існує обов'язок власника активів, управління якими здійснює Національне агентство, надати Національному агентству безперешкодний доступ до такого активу. Окремою підставою прийняття активів Національним агентством в управління є згода власника активів. Згоду власника активів на передання їх в управління Національному агентству можна розглядати як односторонній правочин.

Водночас, у дисертаційній роботі не досліджено правові наслідки відмови власника активів надати Національному агентству з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, безперешкодний доступ до такого активу, зокрема не розкрито питання щодо характеру відповідальності за невиконання відповідного обов'язку, механізмів примусового забезпечення доступу до активів, а також впливу такої відмови на можливість здійснення Національним агентством функцій управління активами. На наш погляд, аналіз зазначених аспектів сприяв би поглибленню наукового осмислення правової природи відповідних правовідносин, що б підвищило рівень комплексності дисертаційного дослідження.

Зазначені вище дискусійні положення дисертаційної роботи В. О. Савулія жодним чином не впливають на високий теоретичний рівень дисертаційного дослідження та практичну значущість зроблених у роботі висновків і пропозицій.

Висновок: враховуючи вищевикладене, вважаю, що дисертаційна робота Савулія Віктора Олександровича «Цивільні правовідносини з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів» є самостійною кваліфікаційною науковою

роботою, що містить нові науково обґрунтовані результати проведених здобувачем досліджень, які виконують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для галузі знань 08 Право, а саме становлять оригінальний внесок у розвиток науки цивільного права у контексті визначення юридичної природи правовідносин з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів, з обґрунтуванням доцільності розмежування приватноправових та публічно-правових відносин, що складаються при управлінні арештованими активами Національним агентством України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів.

Дисертація Савулія Віктора Олександровича «Цивільні правовідносини з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів», подана на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її автор – Савулій Віктор Олександрович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Офіційний опонент:

**доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного права та процесу
Національної академії внутрішніх справ**

Ганна ЧУРПІТА

